

Dr. sc. Duško Lozina, redoviti profesor
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Ferdinand Tönnies: ZAJEDNICA I DRUŠTVO, Osnovni pojmovi čiste sociologije Kultura i društvo, Zagreb, 2012., p. 212

Hrvatska sociologijska javnost konačno je dočekala značajan trenutak. Mislimo, naime, na prijevod kapitalnog djela Ferdinanda Tönniesea „Zajednica i društvo“ s njemačkoga na hrvatski jezik.

Ferdinand Tönnies (1855. – 1936.) utemeljitelj je njemačke sociologije, suosnivač i prvi predsjednik Njemačkog sociološkog društva i tvorac najpopularnijeg para socioloških pojmova „zajednice“ i „društva“. Tu bismo mogli dodati i brojne druge oponentne pojmove kao, primjerice, glasovitu Durkheimovu dihotomiju *mehanička vs. organska* solidarnost, ili Sumner Maineovu opreku između *statusa* i *ugovora*.

Pojmovi zajednica i društvo poznati su još od antičkih vremena. Zajednica (*communitas*) bio je naziv za okupljanje prvih kršćana koji su se skrivali od progona starorimske vlasti. Društvo (*societas*) jest pak termin iz rimskoga prava, a označavao je ugovorni odnos između više ljudi. Tönniesova je dihotomija u ono doba izražavala duh vremena.

Iz instruktivnog uvoda prof. Katunarića možemo doznati dosta značajnih informacija o samom Tönniesu. Rođen je na roditeljskom imanju u pokrajini Schleswig-Holstein, tada vojvodstvu pod vlašću Danske. Njemačka, naime, u vrijeme njegova rođenja još nije bila ujedinjena država. Doktorirao je na Sveučilištu u Tubingenu. Njegove ideje bile su plod preuzimanja ideja mnogih mislitelja kao npr. Hobbesa, Spinoze, Kanta, Schopenhauera, Marxa, Comtea, Nietzschea, Tarda, Wundta, Rickerta, Windelbanda i Darwina. Djelo „Zajednica i društvo“ nastalo je 1887. godine. U tom smislu citiramo Tönniesea: „Ljudske volje međusobno su u mnogostrukim odnosima; svaki takav odnos međusobno je djelovanje, koje onoliko koliko ga jedna strana čini ili daje druga strana trpi ili prima“ (str. 13).

Sukladno tome, Tönnies drži da „skupina stvorena takvim pozitivnim odnosom shvaćena kao biće ili stvar što jedinstveno djeluje prema van i unutra, zove se veza. Sam odnos ili pak veza poima se ili kao stvaran i organski život – to je bit zajednice, ili kao idealna i mehanička tvorevina – to je pojam društva“ (str.13). Nastojeći distingvirati ova dva važna pojma, Tönnies smatra da se svaki prislan, blizak, isključivi suživot može držati za život u zajednici. Društvo je javnost, svijet. Čovjek od rođenja živi u zajednici sa svojim, sudbinski je vezan za nju. U društvo pak odlazi kao u tuđinu“ (str.13).

Sublimirajući svoje stajalište, Tönnies smatra da je „zajednica stara, novo, i kao stvar i ime. Društvo je za Tönniesea pojam trećeg staleža. On zaključuje da je nasuprot tomu sva cijena života na selu uvijek upućivala na to da je ondje ljudska zajednica jača i življa: zajednica je trajan i pravi suživot, društvo samo prolazan i prividan. Primjereno je stoga samu zajednicu shvaćati kao živi organizam a

društvo mehaničkim agregatom i artefaktom“ (str.141). Teorija društva tvori krug ljudi koji, kao i u zajednici, miroljubivo žive i stanuju zajedno, ali nisu bitno povezani, već su odvojeni; i dok u prvom slučaju ostaju povezani unatoč svim razdvajanjima, u potonjem su razdvojeni unatoč svim povezanostima.

Sažimajući svoja stajališta, općenito gledano, Tönnies drži da je zajednica subjekt povezanih organskih volja, a društvo subjekt povezanih racionalnih volja.

U odnosu prema državi, Tönnies smatra da država ima dvostruki karakter. Ona je ponajprije opća društvena veza koja postoji i istodobno se utemeljuje s ciljem da štiti slobodu i vlasništvo svojih subjekata te izražava i provodi prirodno pravo utemeljeno na valjanosti ugovornih strana.

Tönnies konkludira da država po svojem pravnom određenju nije ništa drugo doli vlast, obnašatelj i zastupnik svih prirodnih prisilnih prava.

Da zaključimo, bilo je krajnje vrijeme da hrvatska sociologijska znanost i šira društvena javnost konačno dobiju prijevod ovog nesumnjivo klasičnog sociološkog štiva. Uz instruktivan i činjenicama bogat uvod prof. Katunarića, zainteresirani čitatelj dobiva na uvid ovo kapitalno Tönniesovo djelo, koje ni u ovom postmodernom svijetu ili svijetu fluidne zbilje ne gubi na svojem aktualitetu ni na značaju.